

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

Ro‘yxatga olindi:
№ BD-60811500 – 2.05
“29” 08 2024 yil

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor
professor
Elmurodov A.A.
“29” 08 2024

CHORVACHILIKDA INNOVATSIYALAR

**ISHCHI O‘QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta’lim 3-bosqich talabalari uchun)**

Bilim sohasi:	800000	- Qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligi va veterinariya
Ta’lim sohasi:	810000	- Qishloq xo‘jaligi
Ta’lim yo‘nalishlari:	60811500	- Zootexnologiya (qorako‘lchilik)

Samarqand – 2024

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 2021 yilda tasdiqlangan o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

Qurbonova Sh.E. - Sam DVMChBU "Xususiy zootexniya" kafedrasida dotsenti, qishloq xo'jalik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Gapparov Sh.T. - SamDVMChBU "Xususiy zootexniya" kafedrasida assistenti
Axtamova M.T. - SamDVMChBU "Xususiy zootexniya" kafedrasida assistenti qishloq xo'jalik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Dehqonov B. - SamDVMChBU "Xususiy zootexniya" kafedrasida assistenti

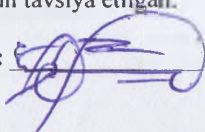
Taqrizchilar:

E.S.Shaptakov - Qorako'lichilik va cho'l ekologiyasi ilmiy tadqiqot instituti direktori, q.x.f.d., professor

Sh.K.Amirov - Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti "Oziq ovqat xavfsizligi va texnologiyasi" kafedrasida professor q.x.f.d.

Fanning ishchi o'quv dasturi "Xususiy zootexniya" kafedrasining 2024 yil "29" 08 dagi "1" -son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri, dotsent:

Maxmadiyarov O.A.

Fanning ishchi o'quv dasturi "Zooinjeneriya" fakulteti Kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024 yil 26 08 dagi 1 -sonli bayonnoma).

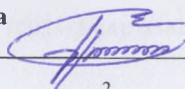
Fakultet kengashi raisi:

Boymatov O.S.

Kelishildi:

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i professor: v.b.

Ro'ziqulov R.F.

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot

Fan shifri: **CHI 2604**

Fan nomi: **Chorvachilikda innovatsiyalar**

Semestr/yil: **5-semestr/2024-2025-o'quv yili**

Kafedra: Xususiy zootexniya

Soatlar/kreditlar: **4,0 ECTS (20 auditoriya soati, 100 soat mustaqil ta'lim)**

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
6	6	8	100	120

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:

Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan

Talablar:

Fan uchun mas'ul kafedra: **Xususiy zootexniya**

Instruktor to'g'risida ma'lumot

Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMChBU, 6-o'quv binosi, 618-xona**

Telefon: +99890-227-81-81 ish telefoni; mobil: +99890-227-81-81

E.mail. muniraaxtamova@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

I. Fanni o'qitishdan maqsad - zootexniya haqida talabalarda tushuncha hosil qilish qoramol, qo'y, echki, yilqi va tuya, parranda turlari, asalarilarni oziqlantirish, saqlash va unda qo'llaniladigan innovatsion texnologiyalar to'g'risida bilimga ega bo'lish. Qishloq xo'jalik hayvonlarining o'sishi, rivojlanishi, mahsuldorlik ko'rsatkichlari, biologik xususiyatlari, ulardan olinadigan mahsulotlar va mahsulot ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligi usullarini o'rganishdan iborat.

II. Fanning vazifasi – qishloq xo'jalik hayvonlarining oziqlantirish ratsionlari, saqlash usullari, sigir, qo'chqor, sovliq, otlar, tuyalar, quyonlarga ratsion, parrandalarga oziqlantirish retseptini tuzish, saqlashda qo'llaniladigan samarali innovatsion texnologiyalar qishloq xo'jalik hayvonlarida olib boriladigan naslchilik ishlari, sut sog'ib olish gigiyenasi, urg'ochi hayvonlarni urug'lantirish usullari, chorvachilikda olib boriladigan biotexnologik usullarni talabalarga yetkazishdan iborat.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- zootexniyada innovatsion texnika va texnologiyalar ularning dunyo standartlariga qay tariqa javob berishi hamda ishlash prinsiplari **tasavvurga ega bo'lishi**;
- chorvachilik hayvonlarga oziqlantirish ratsion tuzish, molxonalardagi mikroiklim ko'rsatkichlarini zootexnikaviy meyorlarni meyorlashtirish molxona o'lchamlari ularda zoogigienik talabla, hayvonlarni saqlashda innovatsion texnologiyalar to'g'risida **ko'nikmalariga ega bo'lish**;
- qishloq xo'jalik hayvonlarining biologik biologik xususiyatlaridan samarali foydalanish, mahsulot ishlab chiqarishda innovatsion texnologiyalar sigir, sovliq,

biyalar, tuyalar, quyonlar, cho'chqalarning sut mahsuldorligi va sutini kimyoviy tarkibini aniqlash, ulardan olinayotgan asosiy va qo'shimcha mahsulotlardan samarali foydalanishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash. Sutni sifati va kimyoviy tarkibini tahlil qilishda qo'llaniladigan zamonaviy asbob uskunalar, embriion transplantatsiyasi, su'niy urug'lantirish usullari, sut mahsulotlari tashishda qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalarni qo'llay olish kabi *malakasiga ega bo'lishi kerak*.

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, chorvachilik fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimni baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

"Chorvachilikda innovatsiyalar" kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

- Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.
- Tizimli yondoshuv.
- Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.
- Dialogik yondoshuv.
- Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.
- Muammoli ta'lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. "Chorvachilik innovatsiyalar" fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
I-modul. Qishloq xo'jaligida innovatsion tizimlar			
1.1	Qishloq xo'jaligida innovatsion tizimlar	<p>1.1.1. Innovatsiya va qishloq xo'jaligining rivojlanishi, qishloq xo'jaligida innovatsion tizim, qishloq xo'jalik innovatsion tizimning komponentlari, qishloq xo'jaligida innovatsion tizimni takomillashtirish.</p> <p>1.2.2. Chorvachilikdagi barcha tarmoqlar, ulardan olinadigan mahsulot turlari, chorva mahsulotlarining insonlar hayotidagi ahamiyati.</p> <p>1.2.3. Chorvachilikning xalq xo'jaligidagi ahamiyati, chorvachilikda oziqa sarfi xarajatlarini qoplash, chorvachilikda mehnatni tashkil etish, ishlab chiqarishni iqtisodiy modernizatsiyalash dasturi.</p>	2

Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;
4 (yaxshi) baho:
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;
3 (qoniqarli) baho:
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;
2 (qoniqarsiz) baho:
Dasturni o'zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

24.	Sutni navlarga ajratish.	Adabiyotlardan foydalanib, amaliy topshiriqlarni bajarish.	4
25.	Qaymoq tayyorlash texnologiyasi.	Referat yozib, tayyorlash.	4
Jami			100

VII. Adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Люндышев В.А. Технологии производства продукции животноводства. Учебное пособие. Минск. БГАТУ, 2018.

2. Рядчиков В.Г. Основы питания и кормления сельскохозяйственных животных. Учебник. Краснодар КГАУ, 2014.

Qo'shimcha adabiyotlar

3. Mirziyoyev Sh.M. Birlashgan millatlar tashkiloti bosh assambleyasi 75-sessiyasida so'zlagan nutqini o'rganish va keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib qilish. O'quv qullanma. Toshkent, "Ma'naviyat" NMIU, 2021 yil. – 280 bet.

4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.

5. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.

6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.6. David Cottle and Lewis Kahn //Beef cattle production and trade// Australia. 2014.

9. Clive J.C. Phillips //Principles of Cattle Production// 3rd Edition. USA 2018.

10. Омаркожаулы Н., Шауенов С. Инновационные технологии производства продукции животноводства. Учебно-методический комплекс. Астана. 2016.

Ахборот манбаалари

11. www.Ziyo.net.

12. www.uralrti.ru.

13. www.twirpx.com

VIII. Baholash

Talabalarining fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:

Xulosa va qaror qabul qilish;

Ijodiy fikrlay olish;

Mustaqil mushohada yurita olish;

Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;

Mohiyatini tushunish;

2-Modul. Chorvachilikda innovatsion texnika va texnologiyalarning roli.			
2.1	Chorvachilikda innovatsion texnika va texnologiyalarning roli.	2.1.1. Qishloq xo'jalik hayvonlarini urchitish, urchitish usullari, chatishtirish va duragaylash. Qarindosh urchitish. Tizim va oilalar bo'yicha urchitish. 2.1.2. Chorvachilikda naslchilik ishlari. Naslchilik ishini asosiy maqsadi va vazifasi. 2.1.3. Chorvachilik xo'jaliklarida zootexnikaviy hisob-kitob ishlarini yuritish. Qishloq xo'jalik hayvonlarini tanlash va juflash, bonitirovka asoslari.	2
3-Modul. Ozuqa tarkibini boyitishda innovatsiyalar.			
3.1	Ozuqa tarkibini boyitishda innovatsiyalar.	3.1.1. Dunyo bo'yicha ozuqa yetishtirishning holati, oqsil moddasining alternativ manbalari, hashoratlardan ozuqa sifatida foydalanishdagi holat (risk)lar. 3.2.2. Qishloq xo'jalik hayvonlarini oziqlantirish, ozuqalarning to'yimligini baholash, ozuqalar haqida tushuncha, turli qishloq xo'jalik hayvonlari va parrandalarini oziqlantirish.	2
Jami:			6

5.2. "Chorvachilikda innovatsiyalar" fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg'ulotlarning			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Innovatsiyada qo'llaniladigan atamalar va chorva hamda uy hayvonlarini identifikatsiyalash tartibini o'rganish	1.1. Atamalarning ahamiyati. Qishloq xo'jalik hayvonlarini o'sishini aniqlash usullari bilan tanishish. 1.2. Har xil turdagi chorva hayvonlarining, turli zotlarning ekstererini o'rganish xayvonlarning anatomik va fiziologik belgi xususiyatlarini o'rganish. Eksteryerni o'rganishda aniqlash.	2
2.	Qoramolchilikda embrion transplantatsiyasi tartibini o'rganish	2.1. Embrionning kimyoviy tarkibini aniqlash va ulardan namuna olish usullarini o'rganish, embrion transplantatsiyasi tartibini o'rganish. 2.2. Donor va retsipient hayvonlarni tanlash	2
3.	Yilqi va tuyalarning mahsuldorlik xususiyatlarini o'rganish	3.1. Biya va tuyalarning sut mahsuldorligi. Yilqi va tuyalarning go'sht mahsuldorligi. 3.2. Ot go'shti ishlab chiqarishda yangi texnologiyalar. Biyalarning laktatsiya davri, yelinining tuzilishi va sut mahsuldorligini o'rganish.	2

	3.3. Qimiz va shubot tayyorlash texnologiyasi.	
	Jami:	6

5.3. “Chorvachilikda innovatsiyalar” fanidan rejalashtirilgan laboratoriya mashg’ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg’ulotlarning			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Oziqa tarkibini boyitish texnologiyasini o’rganish	1.1. Dunyo bo’yicha ozuqa etishtirishning holati, oqsil moddasining alternativ manbalari, hashoratlardan ozuqa sifatida foydalanishdagi holat (risk)lar.	2
2.	Chorvachilikda mahsulot ishlab chiqarishda samaradorlikni hisobga olish	2.1. Sut yo’nalishidagi, go’sht yo’nalishidagi, qo’sh mahsuldor qoramol zotlarining tana qismlari haqida tushuncha. 2.1. Tana qismlaridagi yoshga bog’liq o’zgarishlarni o’rganish.	2
3.	Sigirlarni sog’ish usullari va sog’ishda qo’llaniladigan innovatsion texnologiyalar.	3.1.Sog’in sigirlarni sog’ishda yangi texnologiyalardan foydalanish ko’nikma hosil qilish. 3.2. Sigirlarni qo’lda sog’ish usullari 3.3. Sog’ish apparatlari bilan tanishish.	2
4.	Sutning fizikaviy va biokimyoviy xususiyatlari.	4.1. Sutning tarkibidagi yog’ miqdori va sutning zichligini aniqlashni o’rganish. 4.2. Sutning tarkibidagi quruq modda va suv miqdorini turli usullar yordamida aniqlash to’g’risida talabalarda ko’nikma va malaka hosil qilish.	2
	Jami:		8

VI. “Chorvachilikda innovatsiyalar” fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta’limining kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta’lim mavzulari	Amalga oshirish mexanizmi	Hajmi (soatda)
1.	Dunyo va O’zbekistonda qoramolchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	4
2.	Dunyo va O’zbekistonda qo’y va echki mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	4
3.	Dunyo va O’zbekistonda yilqi va tuya mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Referat yozib, tayyorlash.	4
4.	Dunyo va O’zbekistonda cho’chqachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan foydalanib referat yozib tayyorlash	4

5.	Dunyo va O’zbekistonda parrandachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	4
6.	Dunyo va O’zbekistonda asalarichilikda mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	4
7.	Dunyo va O’zbekistonda baliqchilikda mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	4
8.	Dunyo va O’zbekistonda qo’ychilikda mahsulotlarini ishlab chiqarish holati.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	4
9.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan qo’y zotlari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	4
10.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan echki zotlari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish.	4
11.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan ot zotlari.	Referat yozib, tayyorlash.	4
12.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan tuya zotlari.	Adabiyotlardan foydalanib induvidual topshiriqlarni bajarish.	4
13.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan cho’chqa zotlari.	Referat yozib, tayyorlash.	4
14.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan quyon zotlari.	Internet ma’lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
15.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan asalari zotlari.	Internet ma’lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
16.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan parranda zotlari.	Adabiyotlardan foydalanib, amaliy topshiriqlarni bajarish.	4
17.	O’zbekistonda rejali ravishda urchitilayotgan qoramol zotlari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish.	4
18.	Qoramollar ekstererini o’rganish.	Internet ma’lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
19.	Qo’y va echki ekstererini o’rganish.	Internet ma’lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
20.	Cho’chqalarning ekstererini o’rganish.	Internet ma’lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4
21.	Otlarning ekstererini o’rganish.	Adabiyotlardan foydalanib, amaliy topshiriqlarni bajarish.	4
22.	Tuyalarning ekstererini o’rganish.	Referat yozib, tayyorlash.	4
23.	Parrandalarning ekstererini o’rganish.	Internet ma’lumotidan foydalanib, konspekt qilish	4